

Захист інтелектуальної власності, створеної в системі МВС України: удосконалення галузевої правової бази

Смерницький Д. В.
здобувач ДНДІ
МВС України

Удосконалення галузевої правової бази із захисту інтелектуальної власності без перебільшення можна назвати створенням. Із сумом слід констатувати, що жодного згадування про інтелектуальну власність в галузевих нормативних документах, які регламентують проведення наукових досліджень та розроблення науково-технічної продукції, а також дію відповідних органів з наукового забезпечення, немає.

Розроблення галузевих документів здійснюється у два етапи. Перший етап — це внесення відповідних доповнень до існуючих нормативних документів щодо проведення науково-дослідної діяльності в МВС України. Другий — створення нових нормативних документів, що регламентують діяльність галузі інтелектуальної власності в МВС України.

Розпочнемо з пропозицій щодо внесення відповідних доповнень до головного галузевого документа МВС України — Положення про МВС України, затвердженого постановою КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 4 жовтня 2006 р. № 1383 [1]. В загальному вигляді як в Положення про МВС України, так і в положення центральних органів виконавчої влади, інших державних установ повинні бути введені норми щодо інтелектуальної власності. На державні органи має бути покладена відповідальність за збереження інтелектуальної власності, створеної за рахунок державних коштів та в межах виконання службових завдань. Ця норма дозволить зберігати за державою право власності на інтелектуальну власність, запобігати використанню цієї власності іншими суб'єктами і в такий спосіб зберігати державні кошти.

Крім того, в положенні необхідно викласти норми щодо створення, захисту та використання створеної інтелектуальної власності, в тому числі продажу прав на використання інтелектуальної власності іншим суб'єктам з додержанням усіх норм чинного законодавства та інтересів держави.

У зв'язку з цим пропонується доповнити Положення про МВС України такими пунктами:

— МВС України забезпечує виявлення та захист згідно з чинним законодавством інтелектуальної власності, створеної під час службової діяльності за бюджетні кошти;

— МВС України має право використовувати інтелектуальну власність, що належить системі МВС України, на свій розсуд згідно з чинним законодавства у межах виконання покладених на МВС функцій.

Введення зазначених норм сприятиме раціональній побудові системи управління інтелектуальною власністю в органах внутрішніх справ та забезпечить її функціонування.

Основним галузевим нормативним документом щодо здійснення наукової діяльності в системі МВС України є Положення про організацію проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України [2]. Документ є основним і для галузі інтелектуальної власності, яка створюється переважно під час проведення наукових досліджень та науково-технічних розробок.

Слід зазначити, що у розділі 1 «Загальні положення» наведеного нормативного документа містяться положення, що регулюють відносини у галузі інтелектуальної власності в МВС України. Вважаємо, для цього необхідно створити Головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності, який опікуватиметься всією сферою інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ, а до Положення включити норми, в яких визначити такі засади: «Головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності, в межах наданих йому повноважень координує діяльність галузі інтелектуальної власності в МВС України; забезпечує методичне управління підрозділами та відповідальними з інтелектуальної власності науково-дослідними та науково-виробничими установами, вищими навчальними закладами та практичними підрозділами МВС України; готує та подає на розгляд Наукової ради МВС України проекти галузевих нормативних документів, планів, звітів, інших матеріалів, що стосуються інтелектуальної власності.

Розділ 2 «Учасники НД і ДКР та їх повноваження» необхідно доповнити нормами, що регламентували б забезпечення виконавцем захисту створених під час виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт об'єктів інтелектуальної власності відповідно до чинного законодавства.

У розділі 3 «Планування та проведення НД і ДКР» необхідно передбачити під час проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт здійснення заходів щодо захисту створених під час виконання службових обов'язків об'єктів інтелектуальної власності, оформлення відповідних матеріалів для отримання охоронних документів — патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та авторських свідоцтв на твір відповідно до зако-

нів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3], «Про охорону прав на промислові зразки» [4] та «Про авторське право і суміжні права» [5], а також проведення патентних досліджень та оформлення патентного формуляра на кожну науково-дослідну та дослідно-конструкторську роботу зі створення науково-технічної продукції відповідно до ДСТУ 3574-97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення» [6] та ДСТУ 3575-97 «Патенті дослідження. Основні положення та порядок проведення» [7]. Це забезпечить сам процес проведення наукових досліджень та розроблення науково-технічної продукції достовірною інформацією про стан справ у галузі інтелектуальної власності щодо об'єкта, який розробляється чи досліджується, дасть змогу уникнути дублюванню, забезпечить захист створеної інтелектуальної власності, заощадження державних коштів та людських ресурсів, а також окреслить чіткі взаємовідносини під час проведення наукових досліджень між автором (винахідником) створеного нового об'єкта інтелектуальної власності та адміністрацією закладу.

Наступний нормативний документ, до якого слід внести доповнення, — Положення про Наукову раду МВС України [8]. Згідно з Положенням Рада здійснює координацію наукової, науково-методичної та науково-технічної діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС України та є колегіальним дорадчим органом Міністерства внутрішніх справ, який сприяє проведенню єдиної політики щодо наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ та ефективному управлінню науковою і науково-технічною діяльністю.

Тому розділ 2 Положення «Основні завдання Ради» доцільно доповнити нормами, які б координували діяльність галузі інтелектуальної власності в системі МВС України, в тому числі проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності, створеної в МВС України.

До розділу 3 «Функції Ради», на нашу думку, слід включити норми, які забезпечували б захист, належне управління та використання інтелектуальної власності в системі МВС України. Також відповідно до норм п. 4.8 Положення доцільно при Раді створити постійно діючу експертну комісію з інтелектуальної власності, залучивши до її роботи відповідних членів Ради, керівника головного підрозділу МВС з інтелектуальної власності та керівників підрозділів з інтелектуальної власності науково-дослідних та науково-виробничих установ, вищих навчальних закладів МВС України. Діяльність постійної експертної комісії забезпечить розгляд актуальних питань інтелектуальної власності, її використання та передання у користування іншим суб'єктам тощо.

Введення зазначених норм до Положення про Наукову раду МВС України дасть змогу вирішувати питання щодо інтелектуальної власності на колегіальній основі, враховуючи думку провідних вчених та фахівців, як у науковій діяльності, так і в сфері інтелектуальної власності.

Заслугує на увагу і Положення про конкурс на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України [9], яке сприяє популяризації наукових здобутків фахівців органів внутрішніх справ, забезпечує здорову конкуренцію серед науковців та визнання науковою спільнотою конкретних здобутків, піднесення важливості для практичної діяльності наукових досліджень. Так у п. 1.2 Положення головним завданням конкурсу визначено сприяння вдосконаленню серед інших видів діяльності і науково-дослідної. Враховуючи наведене, вважаємо за необхідне доповнити п. 1.8 Положення в частині започаткування конкурсу серед створених об'єктів інтелектуальної власності. Оскільки в номінаціях конкурсу, які існують, враховано лише розгляд таких об'єктів інтелектуальної власності, як друковані видання, а саме: монографії, наукові статті, наукові видання, посібники, збірники наукових праць тощо, слід започаткувати конкурс у галузі промислової власності, яка не охоплена номінаціями конкурсу. Нагадаємо, що в 2008 р. проведено конкурс за номінацією «Патенти», однак це була разова акція, яка, на жаль, не продовжилася. Крім того, вважаємо, що назва номінації «Патенти» є некоректною. Доцільніше було б започаткувати номінацію «Промислова власність», на конкурс до якої подавалися б винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, нові технічні рішення. В такому конкурсі могли б брати участь науково-дослідні та науково-виробничі установи — Державний науково-дослідний інститут, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та Казене підприємство «Форт» МВС України, вищі навчальні заклади в частині створення науково-технічної продукції.

Неабияку роль у розумінні засад інтелектуальної власності співробітниками органів внутрішніх справ, як практиками, так і науковцями, відіграє підготовка висококваліфікованих кадрів у вищих навчальних закладах системи МВС України та підвищення кваліфікації викладацького складу. Тому доцільно внести доповнення до Концепції реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ [10], Програми реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ [11], а також Положення про підготовку науково-педагогічних та наукових кадрів у вищих навчальних закладах МВС України [12], в частині забезпечення у навчальному процесі викладання матеріалу стосовно інтелектуальної власності, а також забезпечувати постійне підвищення рівня знань у цій сфері викладацького складу. Також необхідно забезпечити проведення науковцями вищих навчальних закладів, курсантами, ад'юнктами та докторантами досліджень у сфері інтелектуальної власності та постійного моніторингу створеної під час наукових досліджень інтелектуальної власності, здійснення заходів щодо її захисту та впровадження.

Положення про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України [13], повинно містити заходи із захисту авторського права на створені твори, визначення ситуації щодо авторських прав та використання створених творів.

У статутних документах вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ та підприємств відсутні норми з проведення робіт щодо інтелектуальної власності. Оскільки це основний документ установи, який визначає її права та можливості, зазначення у статутних документах норм щодо захисту, управління та використання створених об'єктів інтелектуальної власності є вкрай необхідним для забезпечення повного спектра робіт з інтелектуальної власності, в тому числі оформлення ліцензійних угод на продаж об'єктів інтелектуальної власності, отримання коштів від використання інтелектуальної власності, придбання інтелектуальної власності для забезпечення виконання своїх функціональних завдань і здійснення інших заходів щодо об'єктів інтелектуальної власності, які встановлені чинним законодавством.

Головним координуючим підрозділом з наукової діяльності в органах внутрішніх справ є Управління професійної підготовки, освіти та науки ДКЗ МВС України — структурний підрозділ апарату Міністерства внутрішніх справ України, який має організовувати та координувати освітньо-наукову діяльність Міністерства [14]. Саме у складі цього Управління пропонується створити головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності, наприклад у вигляді відділу. Тому до Положення про Управління, необхідно додатково включити норми стосовно робіт щодо інтелектуальної власності, а саме: регулювання координації цих робіт в органах внутрішніх справ, проведення повного моніторингу галузі інтелектуальної власності, створення галузевих нормативних документів, участь у роботах із захисту створених об'єктів інтелектуальної власності тощо. Безперечно, більш детальні функції щодо координації інтелектуальної власності необхідно викласти в Положенні про головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності.

Перелік звітних документів та інших видів інформації з питань діяльності вищих навчальних закладів МВС і терміни їх подання [15] необхідно доповнити інформацією щодо створеної, впровадженої, використаної інтелектуальної власності. Така інформація дасть змогу забезпечити головним підрозділом МВС з інтелектуальної власності проведення всебічного моніторингу цієї галузі, підготовки необхідної планово-звітної документації як для керівництва МВС України, так і для статистичних органів нашої держави відповідно до нормативних документів. Також слід передбачити норми, якими зобов'язати надавати таку інформацію не лише вищі навчальні заклади, науково-дослідні та науково-виробничі установи, а й практичні підрозділи органів внутрішніх справ.

Ми розглянули перший етап розроблення галузевих документів внесення необхідних доповнень до чинних нормативних документів для забезпечення діяльності системи із захисту, управління та використання інтелектуальної власності в МВС України.

Другим етапом є створення нових нормативних документів.

Основним документом щодо започаткування та здійснення діяльності в галузі інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ повинно стати Положення про роботу щодо захисту інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ України. Це Положення визначає основний зміст і засади організації захисту інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ України, структуру та функції органів з інтелектуальної власності, засади управління та використання інтелектуальної власності, в тому числі промислової власності, об'єктів, які охороняються авторським та суміжними правами.

Створення головного підрозділу МВС з інтелектуальної власності вимагає визначення його статусу, функцій, завдань, відповідальності, можливостей тощо. Всі ці засади слід викласти у Положенні про головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності.

На основі Положення про головний підрозділ МВС з інтелектуальної власності Управління професійної підготовки, освіти та науки Департаменту кадрового забезпечення МВС України складаються та затверджуються посадові інструкції на кожного працівника підрозділу із зазначенням конкретних функціональних завдань.

Після створення основної ланки структури захисту, управління та використання інтелектуальної власності в МВС України — головного підрозділу МВС з інтелектуальної власності Управління професійної підготовки, освіти та науки Департаменту кадрового забезпечення МВС України та Положення про нього необхідно створити типові положення про роботу щодо захисту інтелектуальної власності в науково-дослідних (НДУ) та науково-виробничих установах (НВУ), підприємствах та вищих навчальних закладах (ВНЗ) МВС України.

Типові положення про роботу щодо захисту інтелектуальної власності в науково-дослідних та науково-виробничих установах, підприємствах та вищих навчальних закладах МВС України визначає основний зміст і засади організації захисту інтелектуальної власності в НДУ, НВУ, підприємствах та ВНЗ МВС України, структуру та функції органів з інтелектуальної власності, засади управління та використання інтелектуальної власності, зокрема промислової власності, об'єктів, які охороняються авторським та суміжними правами.

На основі положення про роботу щодо захисту інтелектуальної власності в науково-дослідних та науково-виробничих установах, підприємствах та вищих навчальних закладах МВС України складається положення про підрозділ НДУ, НВУ, підприємства та ВНЗ з інтелектуальної власності або

включаються відповідні функціональні обов'язки до положення підрозділу, якому доручено виконувати роботу щодо інтелектуальної власності, чи до посадової інструкції конкретного співробітника.

У практичних підрозділах органів внутрішніх справ необхідно призначити відповідального за проведення робіт у сфері інтелектуальної власності, а до посадових інструкцій включити функціональні обов'язки відповідального за захист інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ України.

Ще один напрям галузі інтелектуальної власності — впровадження створеної під час проведення наукових досліджень та науково-технічних розробок інтелектуальної власності. Відповідно до отриманого в процесі інтелектуальної діяльності об'єкта — промислова власність і твори, які охороняються авторським правом та суміжними правами — цей процес передбачає: впровадження промислової власності та впровадження творів, які охороняються авторським правом та суміжними правами.

Промислова власність створюється науково-дослідними та науково-виробничими установами, підприємствами та, меншою мірою, вищими навчальними закладами. Промислова власність у вигляді винаходів, корисних моделей та промислових зразків впроваджується в діяльність органів внутрішніх справ шляхом використання в їх діяльності науково-технічної продукції: засобів спеціальної техніки, зв'язку, озброєння, засобів криміналістичної техніки, спеціальних технічних засобів для оперативних підрозділів, засобів бронезахисту та активної оборони, спеціального автотранспорту тощо, а також розроблення та запровадження форменого одягу для працівників міліції.

У цьому напрямі роботи існує необхідна галузева нормативна база та чітка схема впровадження промислової власності в діяльність органів внутрішніх справ. Так, науково-дослідними, науково-виробничими установами, підприємствами, вищими навчальними закладами проводиться на планових засадах розроблення науково-технічної продукції, в якій застосовано промислову власність. Після виготовлення зразків науково-технічної продукції вона передається на дослідну експлуатацію до служб-замовників. Якщо зразки під час дослідної експлуатації було схвалено, їх подають на розгляд відповідних відомчих комісій МВС України з прийняття на оснащення нових зразків засобів спеціальної техніки. Рішенням комісії виробни спецтехніки приймаються на оснащення до органів внутрішніх справ, а в подальшому їх забезпечення здійснює, відповідно до своїх функцій, Департамент ресурсного забезпечення МВС України.

Інтелектуальна власність у вигляді промислових зразків, які впроваджені у виготовлення форменого одягу, проходить приблизно такий самий шлях, як і науково-технічна продукція. Варіанти форменого одягу розглядаються службами-замовниками, відповідними комісіями, проходять експеримен-

тальну експлуатацію і після прийняття рішення керівництвом МВС на основі наданих висновків вводяться до норм належності. В подальшому забезпечення органів внутрішніх справ затвердженими зразками форменого одягу здійснює Департамент ресурсного забезпечення МВС України.

Отже, схема налагоджена доволі вдало, та навіть існує служба (ДРЗ МВС України), яка централізовано опікується забезпеченням органів внутрішніх справ необхідною кількістю промислової власності. Тому питання належного чи неналежного впровадження промислової власності залежить лише від чітко налагодженої роботи всіх суб'єктів цієї схеми.

Що ж до запровадження другої частини інтелектуальної власності — творів у вигляді наукових методичних рекомендацій, аналітичних довідок, монографій тощо, створених у процесі виконання службових обов'язків, чіткої схеми не існує.

Створені під час проведення наукових досліджень та науково-дослідних робіт твори впроваджуються у діяльність служби-замовника або в навчальному процесі вищого навчального закладу переважно у вигляді підручників, довідників тощо, але не набувають достатнього розповсюдження. Через обмеження доступу до створених наукових творів, у яких містяться методичні рекомендації, аналітичні матеріали, а отже, неможливість ознайомлення з ними практичних працівників органів внутрішніх справ, гальмується впровадження сучасних методів роботи у практичні підрозділи.

Щоб змінити таку ситуацію, доцільно зобов'язати замовників зазначеної продукції забезпечити розсилання її у всі підпорядковані регіональні підрозділи для впровадження в практичну діяльність, а також розглянути питання про створення електронних баз даних в органах внутрішніх справ та обов'язкове розміщення в них наукових творів, звісно, з урахуванням нормативних документів щодо використання таємних документів та документів для службового користування. Запропоновані заходи значно поліпшать впровадження створених наукових творів та інтелектуальної власності, яка в них закладена, зроблять ці твори доступними для більшої кількості практичних фахівців органів внутрішніх справ та значно здешевлять наукову продукцію через збільшення кількості користувачів.

Звітна інформація щодо впровадження створеної інтелектуальної власності повинна надходити у встановленому порядку до Головного підрозділу МВС з інтелектуальної власності для опрацювання та координації цієї діяльності.

Внесення запропонованих доповнень щодо захисту інтелектуальної власності до чинних нормативних документів з проведення наукової діяльності в МВС України та створення нових нормативних документів, які б регламентували діяльність у сфері інтелектуальної власності в МВС України, забезпечить функціонування чіткої системи захисту, управління та використання інтелектуальної власності в органах внутрішніх справ України.

Використана література:

1. Положення про МВС України : постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 4 жовтня 2006 р. № 1383.
2. Положення про організацію проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України : наказ МВС України від 15 травня 2007 р. № 154.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 32.
4. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 34.
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
6. Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення : ДСТУ 3574-97. — [Чинний від 1998.01.01]. — К. : Держстандарт України, 1997. — 7 с.
7. Патенті дослідження. Основні положення та порядок проведення : ДСТУ 3575-97. — [Чинний від 1998.01.01]. — К. : Держстандарт України, 1997. — 14 с.
8. Положення про Наукову раду МВС України : наказ МВС України від 15 травня 2007 р. № 154.
9. Положення про конкурс на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України : наказ МВС України від 26 січня 2008 р. № 33.
10. Концепція реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ : наказ МВС України від 28 жовтня 2007 р. № 411.
11. Програма реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ : наказ МВС України від 28 жовтня 2007 р. № 411.
12. Положення про підготовку науково-педагогічних та наукових кадрів у вищих навчальних закладах МВС України : наказ МВС України від 28 квітня 2006 р. № 421.
13. Положення про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 16 березня 2001 р. № 204.
14. Сайт Управління професійної підготовки, освіти та науки ДКЗ МВС України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.livs.lviv.ua.
15. Перелік звітних документів та інших видів інформації з питань діяльності вищих навчальних закладів МВС і терміни їх подання : розпорядження МВС України від 11 червня 2008 р. № 635.

Смерницький Д. В. Захист інтелектуальної власності, створеної в системі МВС України: удосконалення галузевої правової бази

Анотація. З метою забезпечення належного захисту інтелектуальної власності, створеної в МВС України, запропоновано внести відповідні доповнення до існуючих нормативних документів щодо проведення наукової діяльності в МВС України та створити нові, які б регламентували відносини у галузі інтелектуальної власності в МВС України.

Ключові слова: інтелектуальна власність, галузеві нормативні документи, наукові дослідження, науково-технічні розробки, науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські роботи, промислова власність, твір.

Смерницкий Д. В. Защита интеллектуальной собственности, созданной в системе МВД Украины: усовершенствование ведомственной правовой базы

Аннотация. Для обеспечения надлежащей защиты интеллектуальной собственности, созданной в МВД Украины, предложено внести соответствующие дополнения к существующим нормативным документам относительно проведения научной деятельности в МВД Украины и создать новые, регламентирующие отношения в сфере интеллектуальной собственности в МВС Украины.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, ведомственные нормативные документы, научные исследования, научно-технические разработки, научно-исследовательские работы, опытно-конструкторские работы, промышленная собственность, производство.

Smernytskyi D. V. Protection of intellectual property, which is created in the system of MIA of Ukraine: improvement of the branch legal base

Annotation. To ensure adequate protection of intellectual property created within the Ministry of Interior Affairs of Ukraine, offered to make appropriate amendments to existing regulations to conduct research activities in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and create new ones that would regulate relations in the field of intellectual property in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Key words: intellectual property, industry regulations, research study, scientific and technological development, research works, research and engineering works, industrial property, work.